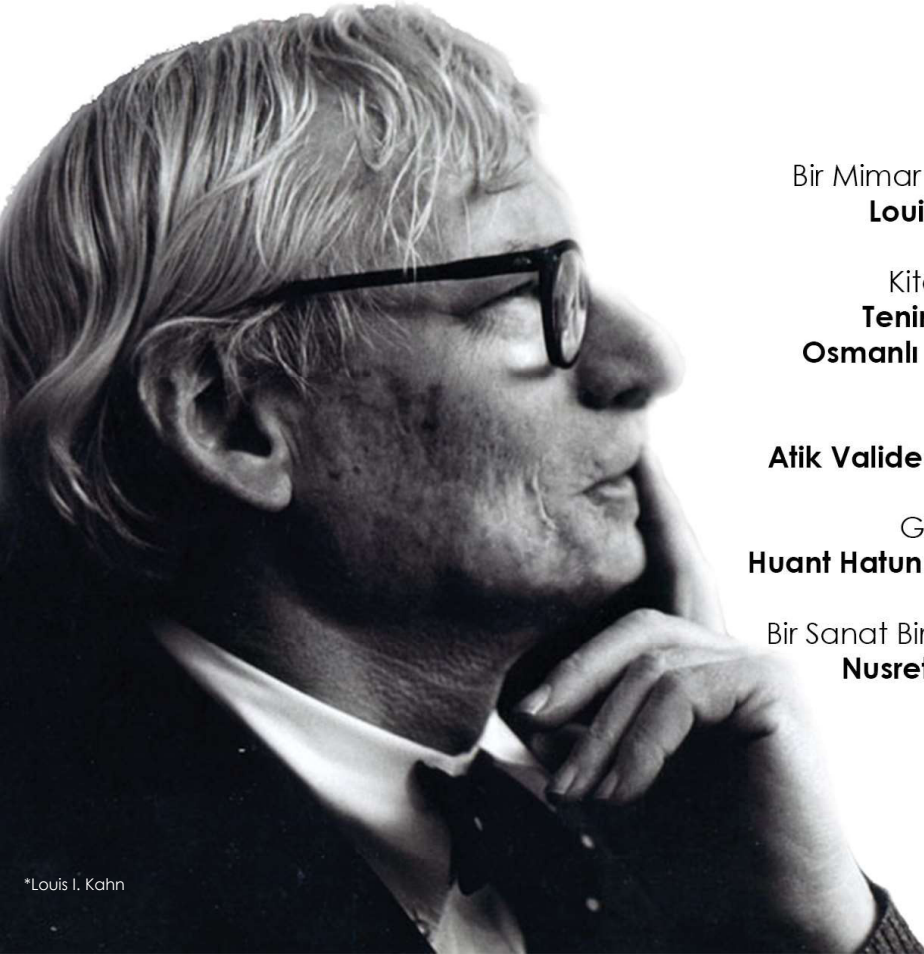

mimari hafıza

Mimarlık Kültür Dergisi | Sayı 1 | Aralık 2019

Bir Mimar Bir Üslûp
Louis I. Kahn

Kitap Tahlili
Tenin Gözleri
Osmanlı Mimarisi

Birikim
Atik Valide Külliyesi

Gezi Yazısı
Huant Hatun Külliyesi

Bir Sanat Bir Sanatçı
Nusret Çolpan

mimari hafıza

Mimarlık Kültür Dergisi

İZÜ
MİMARLIK VE SANAT
KULÜBÜ

İMTİYAZ SAHİBİ

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi
Mimarlık ve Sanat Kulübü adına
Kulüp Başkanı Saliha Koçkaya

EDİTÖR

Feyza Köroğlu

YAYIN KURULU

Saliha Koçkaya
Öznur Kara
Zeynep Karahan
Mehmet Sefa Akbaba
Melih Nur Özönder
Güzide Kahya
İbrahim Ethem Karaköse

KULÜP DANIŞMANI

Ömer Faruk Tekin

TASARIM

Mahmut Esad Karaaslan

İLETİŞİM

izumimvesanat@gmail.com

@izumimvesanat

Mimarlık Kültür Dergisi
Sayı 1, Aralık 2019

Bu karekod aracılığı ile
sayının pdf'ine ve kaynaklara
ulaşabilirsiniz.

Merhaba,

İnsanın tüm bağımlılıklarına rağmen sahip olduğu bağımsızlık arzusu en çok mimaride kendini gösterir. Öyle ki bu arzu, bizi geleceğe hapsedmiştir. Bakışımız hep ileriye doğrudur. Oysa bizler biliyoruz ki geleceğin inşası; geçmişin tecrübeleri üzerine kurulduğunda, medeniyet ortaya çıkar. Geçmişle kavgalı bir çağın ürettiği mimarlık, gelecekle de barışık olmayacaktır.

Hafıza; geçmiş, bugünü ve geleceği içinde barındırır.

Bu dergi, yalnızca bugünün bilgisiyle üretilen mimarlığın, bugünün eseri olmaktan öteye geçemeyeceği bilinciyle; geç-me-miş olanı hatırlatarak hafızamızı güncellemek, gelecek için de hafıza oluşturmak amacıyla hazırlanmaktadır.

Dergimiz; geçmişten ve bugünden kesitler sunarak, gelecek projeksiyonu için bir altlık oluşturmayı hedeflemektedir.

Hedefimizin arka planındaki bilinci bizlerde oluşturan ve dergimizin her aşamasında bizi destekleyen Enes Aluç hocamıza teşekkür eder, bu vesileyle kendisinin öğrencileri olabilme şansını elde ettiğimiz için hissettiğimiz ayrıcalığı da belirtmek isteriz.

Hafıza'nın hepimize faydalı olması dileğimizle...

Feyza Köroğlu
Editör

Günlük rutinler dışında başka bir şey yapmayı pek de mümkün kılmayan mimarlık eğitiminin yoğunluğu içerisinde -en önce kendisinin istifade ediyor olduğunun bilincinde olarak- öğrencilere yönelik bir kulüp kurmak ve etkinlikler düzenliyor olmak dikkate değer bir gayret.

Eğitimin zengin, ama çoğu okulda türdeş içeriğinden sınırlarak kendini farklı alanlarda beslemek -özellikle mezuniyet sonrasında farkına varılan- 'diğerleri'nden farklı kılacak bilgiler, beceriler edinme adına atölyeler, konferanslar, geziler düzenlemek ya da sadece bunlara katılmak bile önemli bir faaliyet. Hele ki böyle periyodik bir dergi çıkartmak çok daha kapsamlı ve özveri isteyen bir iş. Böyle zor bir işi başarıp, anlamlar yüklü ismiyle zengin içerikli bir dergi çıkarabilmiş olmalarından dolayı Mimarlık ve Sanat Kulübü'nü tebrik ederim.

Bendenizi de heyecanlandıran, bu dönemki heyecanlı, dinamik, üretken yapısından dolayı da ayrıca teşekkürlerimi iletmek isterim. Özelde bu derginin genelde de kulüp faaliyetlerinin giderek zenginleşen içerikleriyle devam etmesi temennisiyle.

Ömer Faruk Tekin

Mimarlık ve Sanat Kulübü

Kulüp Danışmanı

Bir Mimar Bir Üslûp Louis Kahn **04**
Ayşegül Erol, Meliha Nur Özönder

Tenin Gözleri, Osmanlı Mimarisi Kitap Tahlili **12**
İmren Demir, Öznur Kara

Birikim Atik Valide Külliyesi **14**
Ahmed Bilal Yıldız

Gezi Yazısı Kayseri Huant Hatun Külliyesi **20**
İbrahim Ethem Karaköse

Bir Sanat Bir Sanatçı Nusret Çolpan **28**
Mahmut Esad Karaaslan

"Modernistler çağın ruhuyla çelişmeyi kabul etmediler. Onun dışında kalanlarsa, ya bu çelişkiye razı oldular, ya da çağın ruhu savının geçerliliğini sorguladılar. Louis I. Kahn ise bu ikisinin arakesitinde bir bölgede konumlanıyor. O bir tarihselci olamayacak kadar modernist ve bir modernist olamayacak kadar tarihselci gözüküyor."

"Bütün varoluşların kaynağı olan ışık maddenin yaratıcısıdır diyebilirsiniz; madde doğal olarak gölge düşürür ve gölge de ışığa aittir."

Louis Kahn

LOUIS KAHN KİMDİR?

Louis Kahn 20 Şubat 1901'de Estonya'da dünyaya geldi. Yahudi bir ailede doğan Kahn'ın babası asker ve camaltı resim sanatçısı, annesi arp müzisyeniydi. Doğal olarak Kahn, resim ve müzikle dolu bir ortama gözlerini açtı.

1920 yılında beaux-arts geleneği ile eğitim veren Pensilvanya Üniversitesi, Güzel Sanatlar Okulu'na tam burslu olarak başladı. Okulun mimarlık programının kökleri klasisizme dayanmakta, bölüm başkanı ise beauxarts geleneğinden gelmekteydi. Bu ortamda yoğrulan Kahn, 1924 yılında üstün başarı derecesiyle mezun oldu.

1928 yılında yaşamı boyunca onu etkileyecek iki geziden ilki olan Avrupa gezisine çıktı ve bu gezide birçok eskiz ve çizim yaptı. Mayıs 1929'da Philadelphia'ya dönerek okuldaki bölüm başkanı ve hocası Paul Cret'in yanında çalışmaya başladı.

1932 yılında yaklaşık 30 mimardan oluşan Mimarlık Araştırmaları Grubu ile Pensilvanya'da kentsel konut projeleri ve konutların iyileştirilmeleri üzerine çalışmalar yürüttü. 1935 yılında çalışmalarını evinde kurduğu mimarlık ofisinden yürütmeye başladı.

1944 yılında ilk kuramsal metni olan "Monumentality" (Anıtsallık) yayımlandı. 1949 yılında Yale Üniversitesi mimarlık stüdyolarına girmeye başladı. 1950 yılında Roma Amerikan Akademisi'nin "Konuk Mimar Programı" ile üç aylığına Roma'ya gitti ve bu geziyle harabelere ve ışığa olan ilgisi arttı.

Yale Üniversitesi'ndeki görevinden 1955 yılında ayrıldı ve yaşamının sonuna kadar Pensilvanya Üniversitesi Güzel Sanatlar Okulu'nda eğitim verdi.

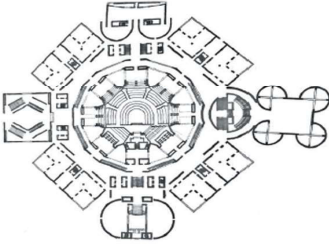
17 Mart 1974'te Pensilvanya İstasyonu'nda hayata gözlerini yumdu.

BİR MİMAR, BİR ÜSLÛP LOUIS KAHN

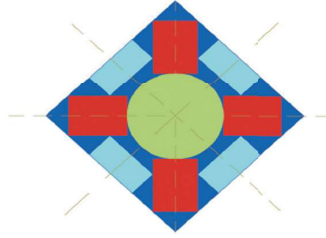
Kahn, 20. yüzyılda ABD'nin en ünlü mimarlarından biriydi. İçinde yaşadığı modernist dönemin tabularına meydan okuyarak antik ören yerleri, Rönesans ve temel geometriden esinlendi. Ana akım mimarlığı zenginleştirerek, modern teknikleri eski anıtların ağırbaşlı vâkarıyla birleştirdi.

Kahn Beaux Arts ekolünde eğitim aldı. Bu yaklaşımın temel ilkeleri; Düzen, Simetri, Çapraz Eksenli Denge, Geometrik Kütle idi.

*Bangladeş Parlamento Binası,
1961-82*

Kat Planı

Soyut Plan
Şeması

Biçim
Kelimeleri

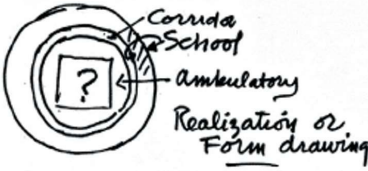

*Bangladeş Parlamento Binası

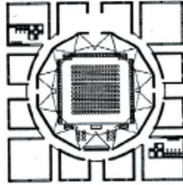
BİR MİMAR, BİR ÜSLÛP LOUIS KAHN

Kahn'ın mimarlığa yaklaşımı duygusal, hatta sezgiseldir. 'Bir yapıya gerek varsa oluşacaktır.' düşüncesindedir. Benzer bir biçimde mekanların, doluluk ve boşlukların yapı öge ve gereçlerinin de sanki kendi istemleri varmış gibi işlevlerine uygun biçimler alacağını söyler.

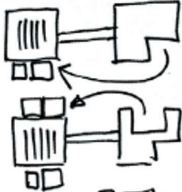
Onun için mimarlık bir mekan sanatıdır. Bu, nasıl yapıldığı açıkça belli olan bir mekândır, oluşturulmasında strüktür gibi mekân belirleyici öğelerin anlatımı ışıkla uyuşmalı, onunla güçlendirilmelidir.

FIRST DESIGN
close translation
of realization in
Form

No!

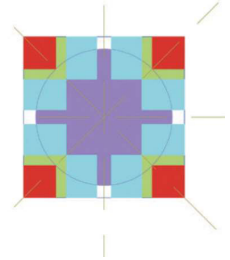
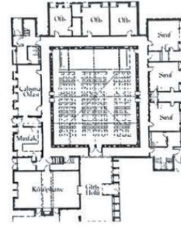

Test of the
validity of
Form

Design resulting
from circumstantial
demands

Üniteryen Kilisesi,
1959-69

Üniteryen Kilisesi' nin tasarımındaki ilk eskizleri için Kahn şunu not ediyor: "Kilisenin form çizimi olabilecek, ama öneri tasarım anlamına gelmeyen bir diyagram oluşturduğum. İçine soru işareti koyduğum kare bir merkez oluşturduğum. O bölgenin tapınak alanı olmasını düşündüm. Gezinti alanının okulu çevreleyen bir dış çembere ait olan bir koridor çizdim. Soru işaretini oluşturan okul, aynı zamanda soru işaretini oluşturan bir duvar oldu. Bu kilisenin tasarımı değil, form ifadesiydi."

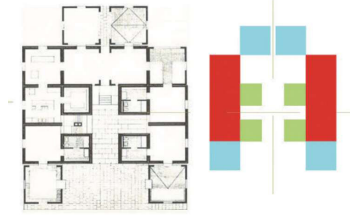
BİR MİMAR, BİR ÜSLÛP LOUIS KAHN

Kahn'ın plan bazında incelenen 3 projesi üzerinden, üç gruplandırma yapılabilir.

FLEISHER EVİ

Kompakt biçimli planlar ve yapılar

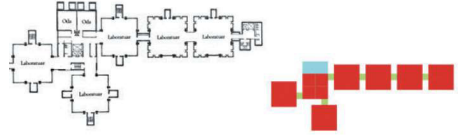
Yatay ve düşey eksenler ile 45 derecelik eksenlerin bir noktada kesişimi ile oluşturulan aks sistemi üzerinde türetilen biçimler.

RİCHARD TIBBİ ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

Dağınık ya da modüler oluşuma sahip planlar ve yapılar

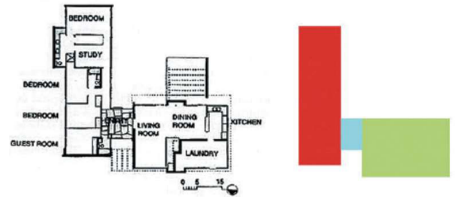
Bir ya da çoğunlukla birden fazla yatay veya düşey eksen üzerinde modüler olarak oluşturulan biçimler.

EHLE EVİ

Dağınık özellik gösteren, ancak modüler olmayan biçimli planlar ve yapılar

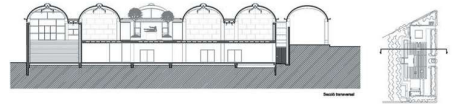
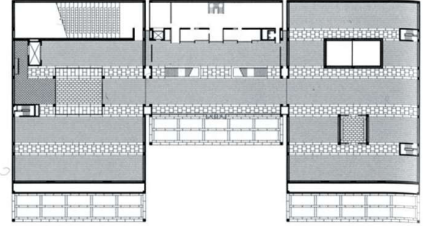
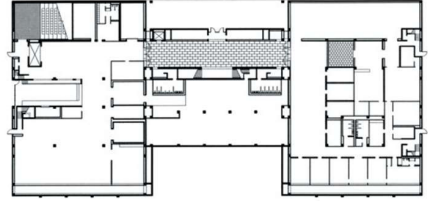
Birbiriyle bir noktada kesişen yatay ve düşey eksen üzerine oturtulabilir, ancak eksen temelli, modüler bir oluşum göstermezler.

KIMBELL SANAT MÜZESİ, 1972

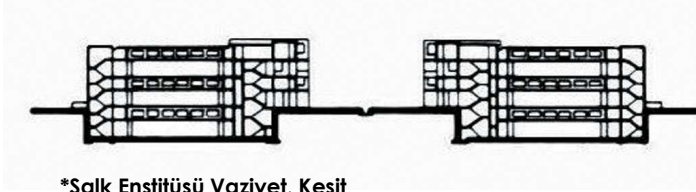
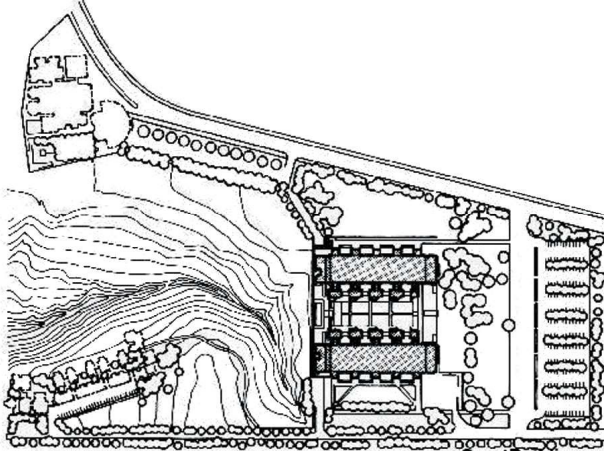
Kimbell birbirine bağlı 6 sergi mekânından oluşur; bu mekanların yapısal kavramları ve fonksiyonel nitelikleri, güçlerini gün ışığından almaktadır. Bu yapısal kavram, basit bir kiriş olarak çalışantonoz formudur. Kilit kısmında bulunan kesit, gün ışığının bina içine girmesine izin vererek betonarme tonozları aydınlatır ve bu aydınlığın mekan içine homojen ve doğal bir şekilde yayılmasına sebep olur. Aynı zamanda bu kabuklar arasına yapay aydınlatma elemanları da konumlandırılmıştır.

Ana giriş holünde, taşıyıcı sistem dokusu, gergi çubukları ve çatı örtüsünün yapısal destekleri bir filigran olarak ortadadır. Burada tüm mimari ve taşıyıcı sistem detayları açık olarak gözlemlenebilir. Bu mekana açılan sergi alanlarında hissedilen atmosfer ise titiz bir gün ışığı ve betonarme sergi duvarlarının taşıdığı değerli sanat eserleri ile tanımlanabilir.

*Kimbell Sanat Müzesi Vaziyet, Plan, Kesit

SALK ENSTİTÛSÜ, 1962

*Salk Enstifüsü Vaziyet, Kesit

Salk Enstitüsü ilk olarak çocuk felci için aşığı bulmuş olan Jonas Salk'ın 1959'da projesiyle Louis Kahn'a danışmasıyla ortaya çıkmış bir biyolojik araştırma merkezi. 1962'de tamamlanan ve 1991'de ulusal bir kent simgesi haline gelen enstitü, Kahn'ın Uluslararası Üslup (International Style) ve Brutalizmi harmanlayan tarzıyla tasarlanmıştır.

Yapının mekanik sistemleri blok duvarlar ardında gizlenmiştir. Böylece olası bir bakım ve restorasyonda yerinden direkt kaldırılabilir sistemler elde edilmiştir. Laboratuvarların camları, yerlerine vidanlanmıştır. Bu da geniş bir ekipman getirilmesi vb durumlarda kolayca sökülüp herhangi bir yıkma işlemine ihtiyaç duyulmamasını sağlar. Genel anlamda, Salk'ın 1967'deki tabiriyle, yapı "yarını tahmin edebilen" bir tasarım.

BİR MİMAR, BİR ÜSLÛP LOUIS KAHN

Traverten taşı ile kaplanmış plazanın görünümü, enstitü yapılarının çıplak beton duvarları ile bir uyum oluşturmuş. Bu uyum bütünüyle mekana antik Roma mimarisine stiliyle direkt referans vermeyen fakat hatırlatan primitif, görkemli bir anıtsallık katıyor. Cephede görülen tik ağacı paneller de ofis ve çalışma alanlarının pencerelerinin etrafında kullanılmış.

Monolitik beton ve taş kullanımından kurtulmasını sağlayan bu yaklaşım kullanıcıya taşlar arasında görsel bir rahatlama sağlıyor.

Esnek tasarımı, ustaca kurulmuş materyal ve mekan bütünlüğü Salk Enstitüsü'nü hem bir araştırma merkezi hem de mimari harika olarak kalmasını sağlıyor ve önümüzdeki birçok yıl da sağlayacak.

Meydanda ise dikkati çeken bir su ögesi mevcut. İnce su kanalı, Salk Enstitüsü'nde plaza alanını ortadan ikiye bölüyor ve kullanıcının görüşünü tesisten direkt olarak suyla uzandığı ufuğa çeviriyor.

KİTAP TAHLİLİ **TENİN GÖZLERİ**, **JUHANI PALLASMAA**

İmren Demir

Heidegger

Modern çağın temel olayı dünyanın resim olarak fethedilmesidir.

Pallasmaa

Gözler, diğer duyuyla işbirliği yapmak ister.

Nietzsche

Dansçının kulağı ayak parmaklarındadır.

Martin Jay

Görme aracılığıyla güneşe ve yıldızlara dokunuruz.

Görme bizi dünyadan ayırır, diğer duyuyla ise birleştirir.

GÖREREK DOKUNMAK MÜMKÜN MÜ?

Tenin Gözleri, mimarlık kuramcısı Juhani Pallasmaa'nın en önemli çalışmaları arasındadır. Kitap mimarlıkta 'görmeye' öncelik veren yaygın eğilimi eleştirmekle başlar. Pallasmaa'nın merkezinde "çok duyulu mimarlık" kavramı var. Pallasmaa'ya göre mimarlık bütün duylara birden seslenmeli, öte yandan başka sanatlarda olduğu gibi kendilik imgemizi dünya deneyimimizle kaynaştırmalıdır.

Pallasmaa'ya göre, diğer duyu bizi dünya ile birleştirir; görme ise ayırır, izleyici haline getirir. Modernist tasarım genel olarak âna ve göze yuva olmuş, diğer duyuyla beraberinde anılarımızı, imgelemimizi ve düşlerimizi ise evsiz bırakmıştır.

Göze hapsolmuş mimarlık, kendilik ile dünya arasında giderek büyüyen boşlukta batılı anlamdaki ego'yu besler. Oysa mimarlığın görevi, tıpkı şiir gibi insanı seyirci kılmanın ötesinde, bir iç dünya deneyimi yaşatmaktır. Tenin Gözleri ile bu deneyimin peşindeki mimarlığın izini sürerken; görme dahil olmak üzere tüm duyuyla dokunma duyusunun uzantısı olduğuna ikna olacaksınız.

KİTAP TAHLİLİ **OSMANLI MİMARİSİ, DOĞAN KUBAN**

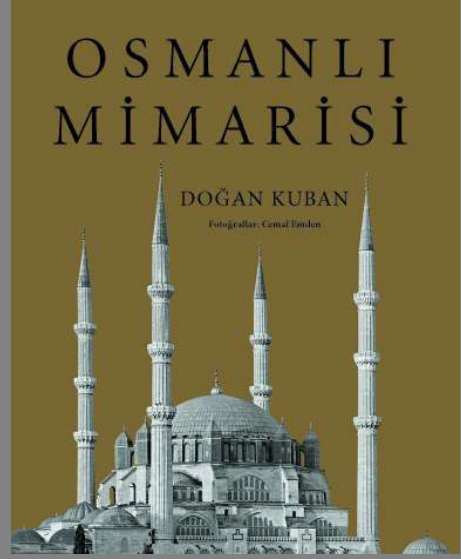
Öznur Kara

Prof. Doğan Kuban'ın 60 yılı aşan inceleme, araştırma ve yazılarından yola çıkarak ortaya koyduğu yorumlarını içeren Osmanlı Mimarisinin hazırlanma amacı, Osmanlı tarihi, kültürü ve sanatına ilişkin önyargıları ortaya koymak ve 19. yüzyıldan bu yana yabancılar ve hatta bizzat Türkler tarafından oluşturulan klişelere son vermektir. Osmanlı mimarlık tarihi ilk kez bu yapıyla, İmparatorluğun çoklu kültürel yapısının bilinciyle ve tarihi gelişmelerle ilişkiler irdelenerek sunulmuştur.

Özenle bir araya getirilen akademik verilerin yer aldığı geniş kapsamlı bu kaynak yapıt, özel çekilmiş 1.000'e yakın fotoğraf, mimari çizim, gravür, karşılaştırmalı tablo ve haritanın yanı sıra Osmanlıca-Türkçe Mimarlık Sözlüğü'nde içeriyor.

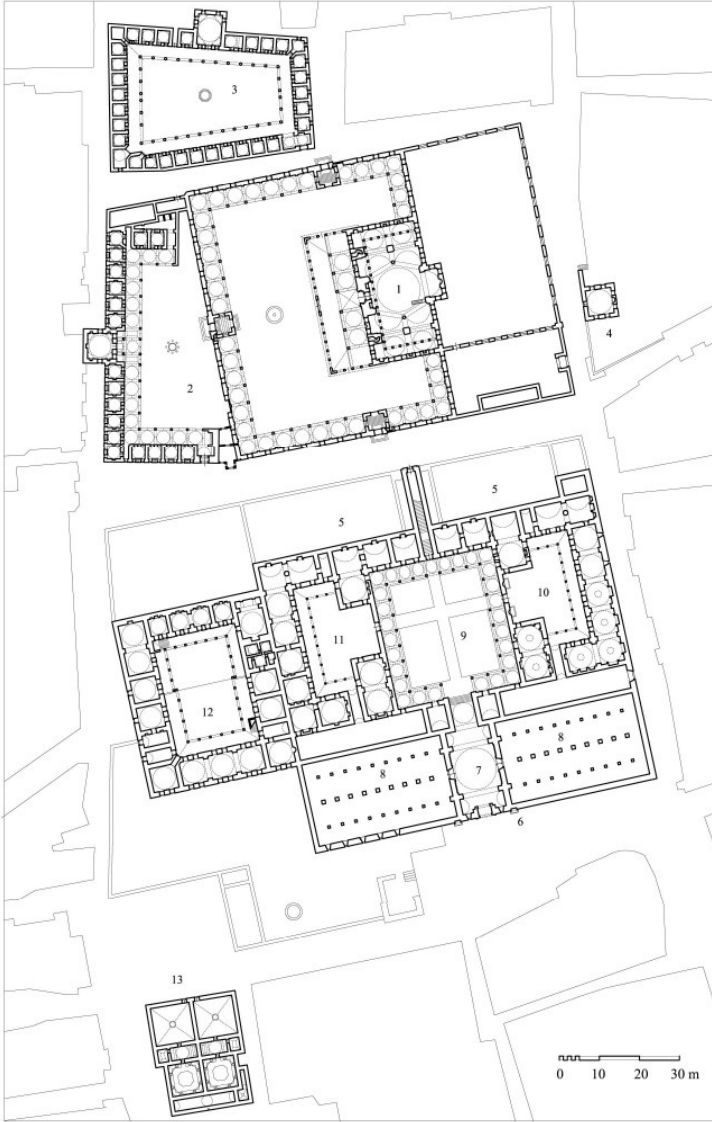
Kuban, belki eski ama çok güzel bir yaklaşımla, yapıtını alt 'kitaplara' bölüyor:

- I. Kitap:** Oluşum ve Koşullar;
- II. Kitap:** Yapılar;
- III. Kitap:** Sinan ve Klasik Osmanlı Mimarisi;
- IV. Kitap:** Avrupa'ya Öykünme

Kitap, mimari fotoğraflarıyla tanıdığımız Cemal Emden'in nefis fotoğraflarını taşıyor. Kuban, fotoğrafın tarih yazımındaki yerine değiniyor. Bunun 'turistik rehber'e dönüştürmesindeki tehlikeden söz ediyor. Emden'in çalışmalarındaki farklılık burada: metni açıklayan, görselleştiren, katkıda bulunan resimler bunlar.

Çok iyi okunmalı, çok iyi değerlendirilmeli. Osmanlı'nın her gün tartışıldığı popüler kültür ve bilince yeniden iade edilmek istendiği bir dönemde gerçeğin temellendirildiği bu büyük yapıtın irdelenmesi bir zorunluluk.

Atik Valide Külliyesi, Üsküdar, İstanbul

1. Cami, 2. Medrese, 3. Tekke, 4. Sibyan Mektebi, 5. Darülhadis,
6. Kervansaray Girişi, 7. Eyvan, 8. Kervansaray, 9. Avlu, 10. İmaret, 11. Tabhane,
12. Darüşşifa, 13. Hamam

BİRİKİM ATIK VALİDE KÜLLİYESİ

Valide Atik Külliyesi, Üsküdar Toptaşı Semtinde, Osmanlı padişahlarından III. Murad'ın annesi Nurbanû Valide Sultan tarafından, 1570- 1586 yılları arasında yaptırılmıştır.

Mimar Sinan eseri olan külliye; cami, medrese, tekke, sıbyan mektebi, dâruhâdis¹, dârukkurrâ², dâruşşifa³, imaret⁴ (mutfak, yemekhane, aşevi), tabhane (misafir hücreleri), ambar, odunluk, kervansaray ve hamam yapılarından meydana gelmektedir.

Külliye, Çavuşderesi vadisine doğru alçalan, çevreye hâkim bir yamaç üzerine kademeli olarak inşa edilmiştir.

Mimar Sinan'ın son eserlerinden biri olan külliye, Süleymaniye Cami ile kemâle eren Osmanlı külliye geleneğinin güzide eserlerinden biridir.

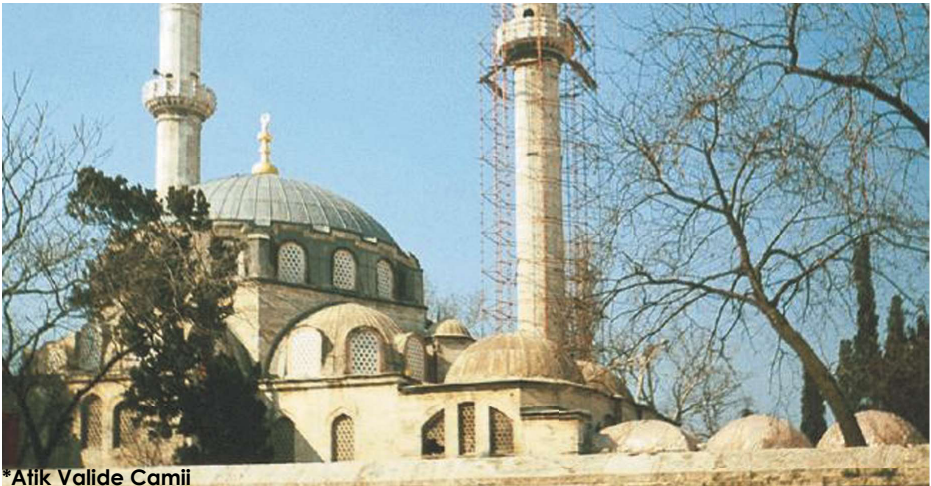

*Atik Valide Külliyesi Hava Fotoğrafı

BİRİKİM ATİK VALİDE KÜLLİYESİ

Cami, medrese, tekke, imaret ve dârüşşifa'nın duvarları kesme küfeki taşı ile örülmüş, sıbyan mektebi, dârulkurrâ , kervansaray ve hamamda, bir sıra taş- bir sıra tuğla örgü, sistemi tercih edilmiştir. Külliyenin merkezini oluşturan caminin cephelerinde süsleme yok denecek kadar azdır. Zamanla genişletilmiş olan caminin kuzeyinde kalan iç avlusunda, şadırvan ve avluyu üç taraftan saran revaklar mevcut olup, avlunun bitişiğinde de ikinci bir iç avluyu oluşturan büyük bir medrese bulunmaktadır. Caminin güneydeki girişinde bir dış avlu bulunmakla birlikte burada zamanla bir hazîre kurulmuştur. Caminin ilk inşaatına ait olan merkezi kubbe biri güneyde,

ikisi doğuda, ikisi de batıda olmak üzere toplam beş adet yarım kubbe ile desteklenmektedir. Kible yönündeki iki pâyе arasında kalan yarım kubbe, kible tarafına doğru geniş tutularak bir derinlik oluşturulmuş ve mihrabı barındıran bir çıkıntı haline getirilmiştir. Harimin doğu ve batı tarafındaki sütunların arkasında yer alan pâyeler, caminin ilk inşasında duvar pâyesi olarak kullanılmışlar, caminin genişletilmesinin akabinde orta pâyе durumuna gelmişlerdir. Bu pâyeler, güneydeki ve kuzeydeki cami duvarlarıyla birlikte, caminin şu anki doğu ve batı duvarlarındaki pâyelere birer sivri kemer ile bağlanmış ve her iki yönde kemer açıklıklarının çapına sahip ikişer kubbe eklenmiştir.

*Atik Valide Camii

BİRİKİM ATIK VALİDE KÜLLİYESİ

Yüzyıllar boyunca özgünlüğünü ve işlevini koruyan külliye, 19. yy'ın ortalarına gelindiğinde Osmanlı devleti kurumlarında görülen modernleşme ve ıslahatlar çerçevesinde 30. Osmanlı padişahı olan II. Mahmut döneminde ilk müdahaleye maruz kalmıştır.

O dönemde padişahın buyruğuyla lağvedilen Yeniçeri Ocağının yerine kurulan Nizam-ı Cedid ordusunun merkezi olarak külliye'nin imaret kısmının kullanılması yapıdaki ilk işlev değişikliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu işlev değişikliğinin akabinde ordunun konaklama ihtiyaçları göz önüne alınarak, yapıya kervansaray kısmı eklenmiştir. Bu işlem ilk yapısal ve işlevsel müdahale olmasının yanında son da olmamıştır. Yine aynı tarihlerde Osmanlı Devleti'nin 19. yy'da en önemli bîmarhânesi⁵ olan Süleymaniye Şifâhânesi⁶ 1842 yılı itibariyle büyük bir dönüşüme girmiştir.

Birçok hastalığı tedavi etme konusunda hizmet veren şifahane bu tarihten itibaren yalnızca akıl hastalarına tahsis edilmiştir. Bu şifâhâne'de 1873 yılında hastalar arasında ölüme neden olan bulaşıcı bir hastalık yayıldığı gerekçe gösterilerek bütün hastalar

bir gece kayıklarla bindirilerek Atik Valide Külliyesinin içinde bulunan Toptaşı Şifahanesi'ne nakledilmiştir. Alanın yeterince geniş olmamasından mütevellit dâru's-şifanın üst kubbe örtüsü kaldırılıp yeni bir kat atılmış, üst örtü beşik çatı olarak değiştirilip kat döşemelerinde volta döşeme kullanılmıştır.

Osmanlı devletinin sağlık yapısındaki bu değişim, Toptaşı Şifâhânesi'nin de sosyal etki çeperini değiştirmiştir.

Darüşşifa binasının kesilen kubbeleri ile volta döşeme birleşimi

BİRİKİM ATIK VALİDE KÜLLİYESİ

1927 yılına kadar akıl hastanesi olarak kullanılan külliye, hastane kısmı Bakırköy'e taşındıktan sonra boş kalmıştır. Bir müddet dönemin Gümrük ve Tekel Bakanlığı tarafından, tütün deposu olarak kullanılan külliye ciddi zarar görmüştür. Daha sonradan meşhur Toptaşı Cezaevi'ne ev sahipliği yapan külliye insanlar ile olan münasebetine kaldığı yerden devam etmiştir. Cumhuriyet döneminde gerçekleşen bu işlev değişikliği dâruilhâdis, dârukkurrâ kısımlarının kubbe örtülerinin kesilip yeni bir kat atılması ile sonuçlanmıştır.

19. yy'da darüşşifaya yapılan müdahaleden farklı olarak o dönemde yapılan katın yığma tuğla sistemi ile inşa edilmesinin aksine bu yeni kat bulunduğu dönem göz önüne alındığında restorasyon faaliyetlerinde de sıkça kullanılan betonarme yapı elemanının külliye bünyesine ilk girişi olmuştur. İskeleti betonarmeden yapılan katın boşlukları yine yığma taş sistemi ile kapatılmıştır.

Cezaevi olduğu yıllarda, dönemin siyasi ve sosyal yapısından ötürü bu külliye yolu düşen Necip Fazıl Kısakürek, Yılmaz Güney, Can Yücel, Nihal Atsız, Nâzım Hikmet gibi önemli şahsiyetlere ev sahipliği yapan yapı Cumhuriyet döneminin önemli olaylarına yakinen şahitlik etmiştir.

Bu kişilerden Necip Fazıl Kısakürek'in Toptaşı Cezaevi olarak kullanılan külliye hakkındaki ilk gözlemlerini yansıttığı "Sabahın saat 10'u... Hapishanenin önündeyim. İçinde unutulmuş insanların gezdiği bir ortaçağ kalesi" sözleri ve içerde geçirdiği süre ile beraber oğlu Mehmet'e yazdığı "Zindandan Mehmet'e Mektup" şiirinde geçen şu dizelerde;

...

**Avlu... Bir uzun yol... Tuğla döşeli,
Kırmızı tuğlalar altı köşeli.
Bu yol da tutuktur hapse düşeli...
Git ve gel... Yüz adım... Bin yıllık konak**

...

**Garip pencerecik, küçük, daracık;
Dünyaya kapalı, Allah'a açık.**

...

Süreç içerisinde mekanın genel tasavvurundan en küçük yapı elemanına kadar insanın zihnine hücum eden etkisini gözler önüne sermektedir. Şuan unutulmuş insanlar gibi, kırmızı tuğlalarda günümüze gelemede, mekanın tarihsel süreç içerisinde insan ile beraber ahenkli bir akış içerisinde yaşayan mefhum olduğunu söylemek doğru bir tespit olacaktır. Birçok değişime ve dönüşüme maruz kalan külliye, 2004 yılında tekrar ve halen devam eden bir restorasyon sürecine girmiş olup, günümüzde eğitim kurumu olarak kullanılmaktadır.

1 Dâruhâdis: Hadis ilminin öğretildiği medreselere verilen isim.

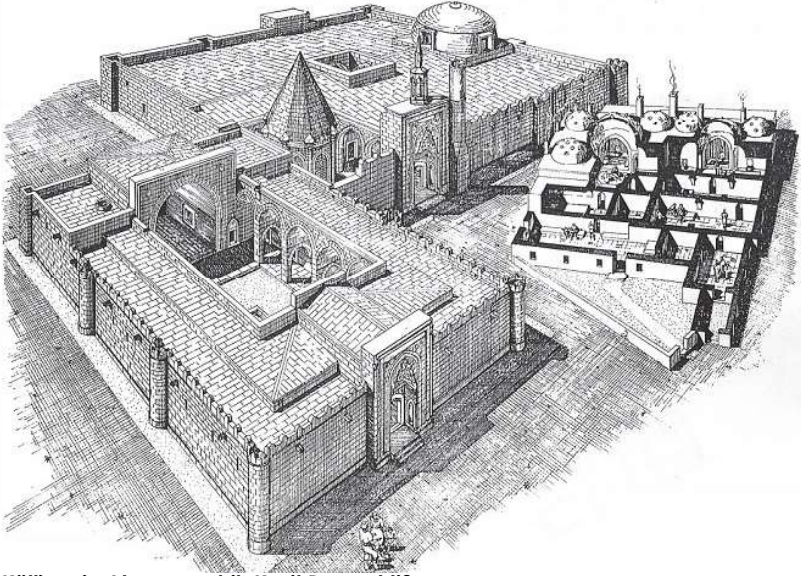
2 Dârukkurrâ: Kur'an okuma yöntemlerini öğreten medreselere verilen isim.

3 Dâruşşifa: Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde, kendine özgü mimari biçimleriyle cami, medrese külliyesini bütünleyen, sağlık yurdu ve hekimlik okulu işlevini gören yapılara verilen ad.

4 İmaret: Osmanlı Devleti zamanında medrese talebelerine, fakirlere ve her isteyene yemek dağıtmak üzere kurulmuş aşevleri.

5 Bîmarhâne: Akıl hastanesi, tımarhane.

6 Şifâhâne: Selçuklu ve Osmanlı devleti döneminde hastanelere verilen ad.

***Külliyenin Aksonometrik Kesit Perspektifi**

Alaeddin Keykubad'ın karısı, II. Keyhüsrev'in annesi Mahperi Hatun tarafından 1237-1246 yılları arasında yaptırılmıştır. Gerek genel görünüşü gerekse yapılış şekliyle Anadolu'da bulunan Selçuklu eserlerinin en güzel ve en önemli örneklerinden biridir. Külliye; câmi, medrese ve imarethanedan oluşmaktadır. Günümüze cami ve medresenin ulaşmış olmasıyla birlikte ,hamamın çok büyük bir kısmı günümüze kadar gelememiştir. Hant Hatun Câmi, mihrap aksı iki kubbeli çok ayaklı plan şeması ile karşımızda duruyor. Mihrap aksının her iki yanında üçer tane olmak üzere altı tane sahindan

oluşmaktadır. Câmîye üç adet giriş kapısından girilebiliyor. Şehrin kalbini oluşturan Cumhuriyet Meydanı ve içinde kalan Hant Hatun Câmî ve Kayseri Kalesi ile turistik bir mekân halini almasıyla yoğunluk kible aksının sağ ve solundaki giriş kapılarında artıyor. Kâgir olarak yapılan külliye, Selçuklu taş işçiliği ile de göze çarpan yapılar arasında. Yiğma taş duvarları desteklemek için duvarlarda büyük sütunlar kullanılmış.Sahınların üstü beşik tonozla örtülmüş ve bu tonozların yönleri sanki namazdaki safların uzun olmasına insanları teşvik edercesine saf doğrultusunda uzanıyor.

GEZİ YAZISI **KAYSERİ HUANT HATUN KÜLLİYESİ**

Câminin ana girişi, Selçuklu eserlerinden alıştığımız etkileyici görkemli bir cümle kapıdan oluşuyor. Câminin beden duvarından daha yüksekte ve daha önde olarak ben buradayım dercesine yoldan geçenlerin dikkatini çekiyor. Cümle kapının hemen sağ bitişiğinde caminin tek olan minaresi yükseliyor. Cümle kapı ne kadar gösterişli ise minare o kadar gösteriştense uzak, sade bir şekilde duruyor. Kare ya da kareye yakın bir dörtgen formdan önce sekizgen forma yükselen minare tabanı taş kapının hemen hemen bittiği yerde silindirik formunu alarak tek şerefeli olacak şekilde yükseliyor.

Cümle kapıyı bu kadar gösterişli yapan en önemli unsur hiç kuşkusuz üzerinde ki taş işleme işçiliği ve işleme sonucu ortaya çıkmış olan mukarnaslarıdır. Hiçbir kimse yoktur ki bu taş işçiliğine bakıp da etkilenmesin. Hal bu iken, dönemin teknolojik gelişmelerini göz önünde bulundurarak ve böyle bir işi çok geliştirmiş inandığımız 21. yy. teknolojisi ile yapamayacağımızı bilerek baktığımızda içler acısı durumumuzun farkına varıp başımızı ellerimizin arasına alıp düşünmeliyiz, henüz yapabiliyorken.

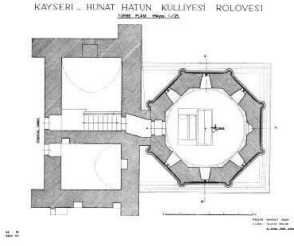
***Cümle Kapının Görünüşü**

Bu eserleri daha iyi anlayarak, nerede hata yaptığımızı kavrayıp hatalarımızın peşine düşmeliyiz ki ceddimizin bugün bizleri hâlâ hayrete düşürmeyi başaran yüzyıllık eserlerinden payımıza düşeni alıp, geliştirelim ve bizden sonraki nesillerde pay alıp geliştirecek eserler kalsın.

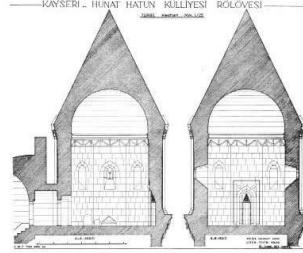

***Cümle Kapının Mukarnaslarının Alıftan Görünüşü**

GEZİ YAZISI **KAYSERİ HUANT HATUN KÜLLİYESİ**

***Kümbetin Plan ve Kesitleri**

Câmiye Kayseri Kalesi tarafındaki kapısından girdiğimizde (bu kapı aynı zamanda cümle kapısıdır) bizi karşılayan sağ ve sol yanlardaki iki adet kemerden sol tarafta olan (kümbet tarafına tekabül etmektedir) kemerin üzengi taşı yerinde mevcut olmasına karşın kemerin kendisi mevcut değil. Bunun yerine aşağıdaki fotoğrafta görüleceği üzere caminin dönemine ve güzelliğine aykırı bir renkte metal malzemedan imal edilmiş ayırıcı bir cam konumlandırılmış. Neyseki sol tarafta ki bu ayırıcı camın iğretliliği

hemen ardında duran Huant Hatuna ait kümbet vesilesiyle göz ardı edilebiliyor. Bir sultana ait olduğu her noktasındaki detaydan anlaşılan bu kümbet, taş işçiliğiyle ve kümbet zemininden alt kota inilirken kullanılan mukarnaslarıyla gözleri boyuyor adeta. Kümbetin içine, medrese tarafından, baş eyvanın sağında bulunan, medrese hocalarına ait olan odadan giriş mevcut. Ayrıca caminin giriş cephesinde farklı dönemlerde yapılan müdahale ile kapatıldığını söyleyebileceğimiz bir boşluk mevcut-tu.

***Kümbetin Alf Tarafındaki Mukarnas**

***Kapının Solunda Müdahale Edilmiş Duvar**

GEZİ YAZISI **KAYSERİ HUANT HATUN KÜLLİYESİ**

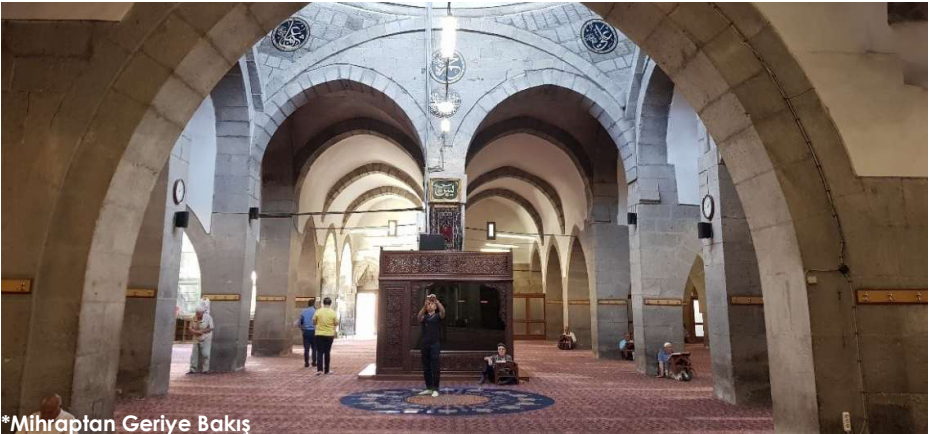

* Şuan imam Hatip Odası Olarak Kullanılan Bölümün Doğraması

Câmiye girdikten sonra sağda kalan ayırıcı cam bölme imam odasını oluşturuyor. Başka bir yere yapılamaz mıydı tartışılır, ama girişin hemen sağında ve solunda caminin yapıldığı döneme, ortama, tekniğe uygun olmayan eklentiler görmek insanı üzmüyor değil. Yüzyıllardır ayakta duran bu eserleri böyle harap etmeye, uygun olmayan eklentiler yapmaya devam ettikçe bizden sonraki nesillere gösterecek bir eserimiz kalmayacak.

Giriş kısmından geçip de caminin harimine tam olarak girdiğimizde çok ayaklı plan şemasının bir getirisi olarak caminin büyüklüğünü bir bakışta anlamak mümkün olmuyor. Ayaklar içerideki görüş alanını ciddi ölçüde kısıtlıyor. Mihrap aksındaki kubbeleri taşıyan bölümler haricinde camide modüler sistem kullanılmış.

Kubbeleri taşıyan bölümler ise kubbelerin büyüklüğünden kaynaklı iki açıklık genişliğinde ve derinliğindedir. Kubbeleri taşıyan kemerlerin diğer kemerlere nazaran daha yüksek olduğu anlaşılıyor. Bunun sebebi, kubbeyi taşıyan kemerler yükünü direk olarak yere aktarırken, diğer kemerlerin ayakları vasıtasıyla dolaylı olarak aktarması diyebiliriz.

*Mihraptan Geriye Bakış

GEZİ YAZISI **KAYSERİ HUANT HATUN KÜLLİYESİ**

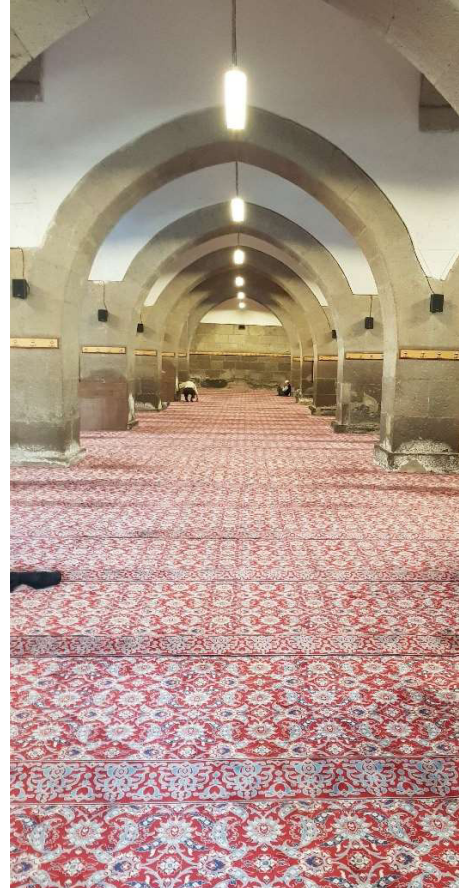
Çok ayaklı ve kemerli bu sistemin üstü, tutulacak saflara paralel olacak şekilde beşik tonozlarla örtülmüştür. Daha önce de belirttiğim gibi böyle yerleştirilen tonozlar tutulan safların uzun tutulmasına psikolojik olarak teşvik ediyormuşçasına cemaat ile beraber oluyor.

Bunu yanı sıra kibleye doğru baktığınızda peş peşe olarak muntazam bir şekilde ip gibi yerleştirilmiş taşıyıcı ayaklar sonsuz'a gittiklerini her hallerinden belli ediyorlar.

***Sahnılara Paralel Bakış**

***Sahnılara Dik Vaziyette Kibleye Bakış**

GEZİ YAZISI **KAYSERİ HUANT HATUN KÜLLİYESİ**

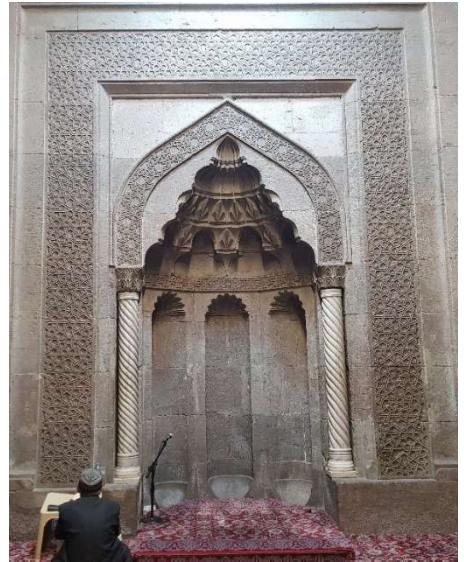

*Müezzin Mahfilinin Altından Mihraba Bakış

Müezzin mahfelinden mihraba baktığımızda ise apaçık bir gerçeklikte etkiyiciliğiyle, varılacak yeri gösteren mihrap nişi karşımızda duruyor. Klasik dönem câmilerinde bu his orta geniş açıklık nedeniyle pek hissedilemiyor. (ya da ben hissedemedim) Birer birer safları geçtiğimizde ise ne kadar iyi olduğuna kanaat getirdiğimiz taş işçiliğinin bir başka güzide eserini görüyoruz. Mihrabın her yerini kaplayan oymalar desenler bir kez daha sizi sizden almak için oracıkta bekliyor. Mihrabın sağında minber, solunda ise kürsü tamamen ahşaptan yapılmış vaziyette yerlerini almış durumda.

*Mihrap

Bu alanların, ibadet ile meşgul olan insanları rahatsız etmemek adına, fotoğraflarını çekemediğimi belirtmek isterim.

GEZİ YAZISI **KAYSERİ HUANT HATUN KÜLLİYESİ**

Kubbeye geçiş elemanı olarak aslan göğüsleri kullanılmış. Kesme taştan yapılmış ve bu haliyle çok güzel durmakta. Mimar Sinan Dönemi camilerine kıyasla basık duran harim kısmını biraz olsun rahatlatmış duruyor bu aslan göğüsleri. Tabi ki cami ve kubbe deyince aklımıza gelen, kubbeyi adeta süsleyen Allah Muhammed ve cihâr yâr-i güzîn isimlerinin yazılı olduğu hüsnü hat tabloları. Kubbelerin alt kısımlarına öndeki kubbeye daha küçük arkadaki kubbeye daha büyük olmak üzere camlar açılmış. Yığma taş olan duvarlarda ufacık kalan pencerelerin yeteri kadar ışığın içeri girmesine müsaade

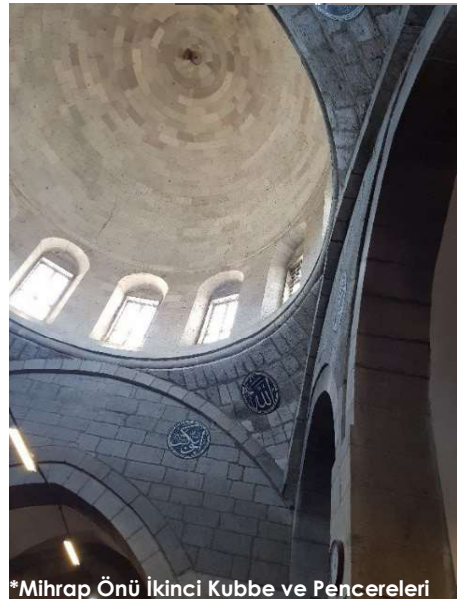
etmediğinden, bu camlar sayesinde mihrap aksının güzel ve yeteri kadar aydınlatılması sağlanmış. Ayrıca pencerelerin denizlikleri aşağı doğru eğimli yapılmış ki ışık daha yumuşak açılarla içeri girebilsin ve alanın aydınlanma süresi uzasın.

*Beden Duvarlarındaki Pencerelerden Biri

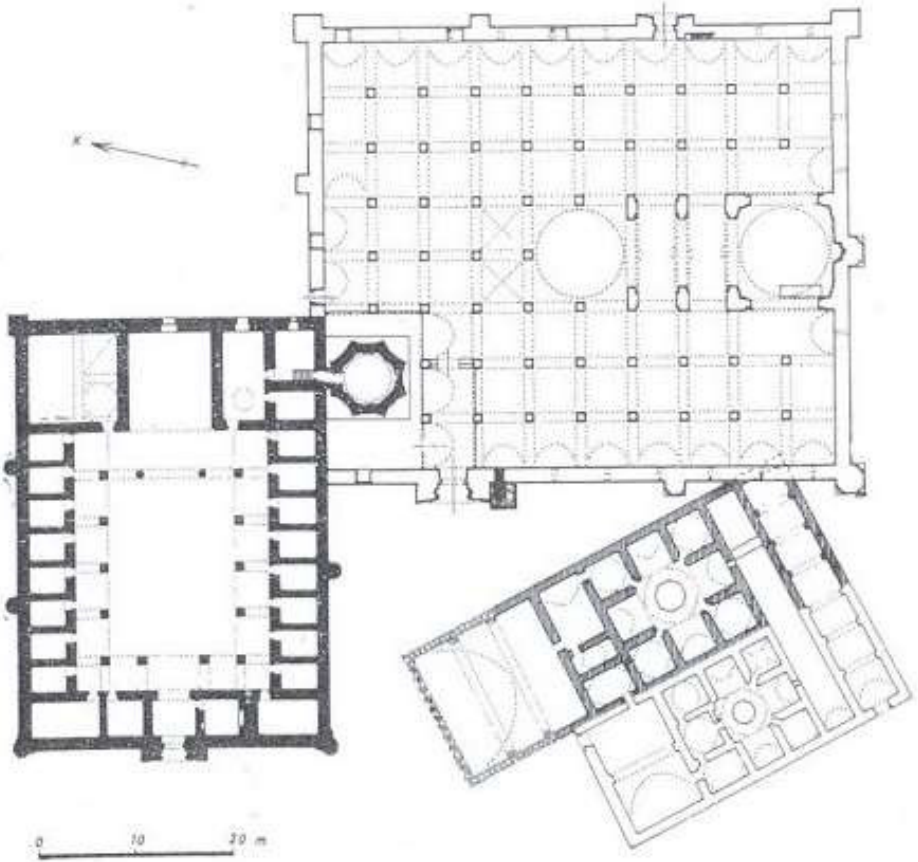
*Mihrap Önü Kubbesi ve Pencereleri

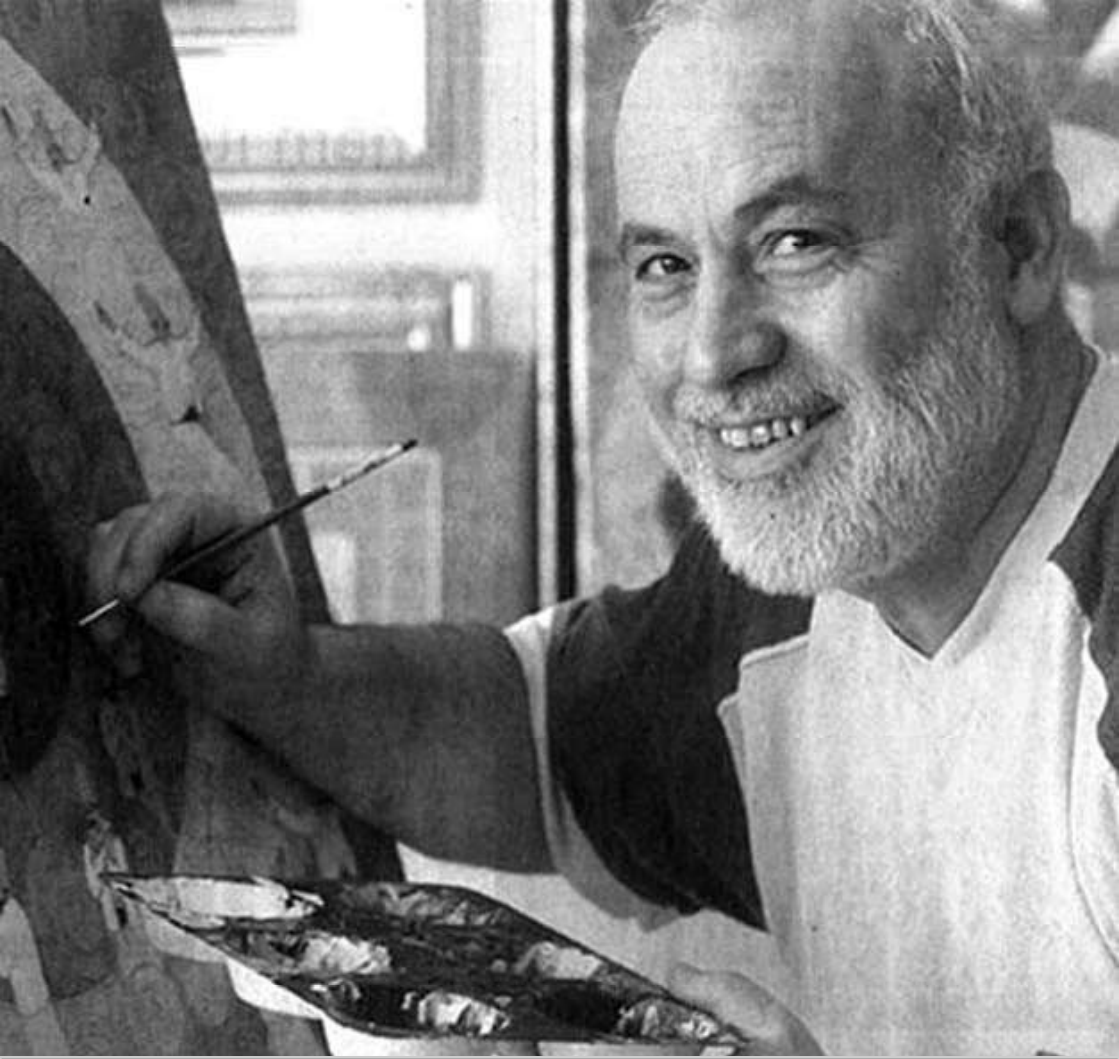

*Mihrap Önü İkinci Kubbe ve Pencereleri

GEZİ YAZISI **KAYSERİ HUANT HATUN KÜLLİYESİ**

Bu güzel câmi ziyareti ve gezisinden bize kalan ise her şeye rağmen yüzyıllar öncesinden günümüze gelmiş olan yapı(lar) ın yarınlara kalabilmesi için elimizden gelen hassasiyeti gösterip, hakkını vermek olduğunu bir kez daha apaçık gerçeğiyle ve en sert yanıyla telaffuz etmesi oldu. Huant Câmi akıllarımızda etkileyici cümle kapısı ve mihrabı, ardı ardına ve yan yana dizilmiş ayakları ve kemerleri ile yer edecek.

NUSRET ÇOLPAN KİMDİR?

Nusret Çolpan (d. 1 Ekim 1952 Bandırma, ö. 31 Mayıs 2008, İstanbul)
Türk Minyatür sanatçısı ve Mimar.

İlk ve Orta öğretimini Bandırma'da tamamladı. Daha sonra İstanbul'da Zincirlikuyu Meslek Lisesini ve Yıldız Üniversitesi Mimarlık Fakültesini bitirdi . Bu yıllarda İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü'nde Prof. Dr. A. Süheyl Ünver ve Azade Akar'dan Türk Süsleme Sanatları dersi aldı ve minyatür çalışmaya başladı.

Kendisini Kanuni devrinde yaşayan Matrakçı Nasuh isimli sanatçı çok etkilemiştir. Mimaride kazandığı disiplin ve görüşten de faydalanarak minyatüre kendine has bir çizgi ve renk getirmiştir. Ancak bunu minyatürün genel prensiplerine uyararak yapmıştır.

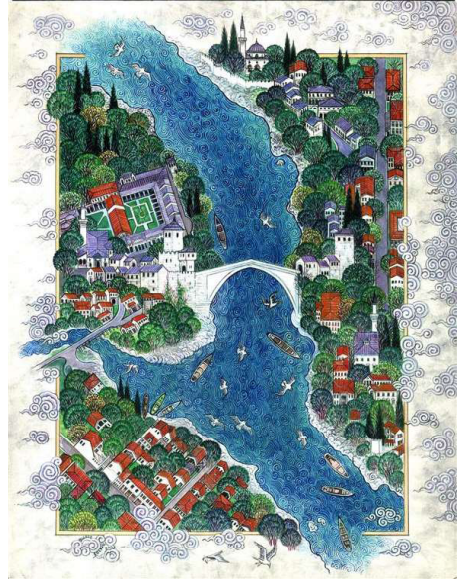
35 yıl minyatür çalışan sanatçının yurt içinde ve yurt dışında değişik koleksiyonlarda yaklaşık 300 eseri bulunmaktadır.

Sanatçı 31 Mayıs 2008 Cumartesi sabahı hayata gözlerini yumdu.

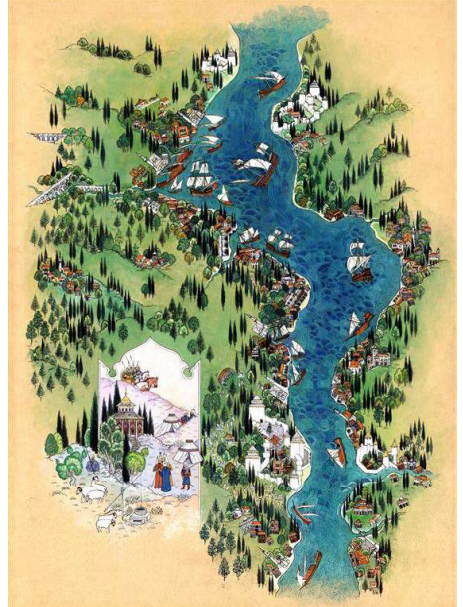
MINYATÜR SANATI NEDİR?

Minyatür çok ince işlenmiş, küçük boyutlu, kendine has boyama tekniği ve anlatım dili olan geleneksel bir resim sanatıdır. El yazması eserlerde konuya açıklık getirmek amacıyla metni desteklemek için uygulanır. Bu sanatı yapan kişilere nakkaş denir.

Minyatürler genellikle çok küçük boyutludur. Bu sanatta insan figürleri ve mimari unsurlar, önem sırasına göre daha büyük ya da daha ayrıntılı çizilir. Minyatürde önemsenen kişi veya yer oran olarak diğer mimari unsurlara göre daha büyük çizilir.

* **Mostar**, Nusret Çolpan

* **Boğaz**, Nusret Çolpan

* *Venedik*, Nusret Çolpan

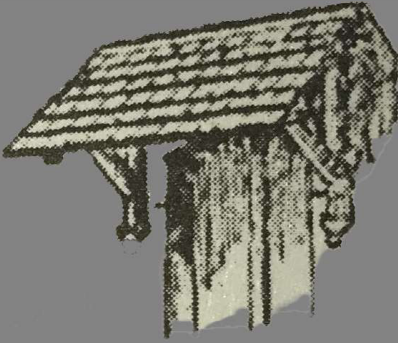
* Bursa, Nusret Çolpan

* *Ayasofya Camii, Nusret Çolpan*

Fil Ayağı: Cami ve hamam gibi büyük binâlarda kubbe ve kemerleri tutmak üzere yapılar kârgir veya taş müdevver veya menşûrî kalın ayak. Pilpâye.

Zulla: Kapı ve dükkân üstünde sundurma gibi yapılan hafif saçak.

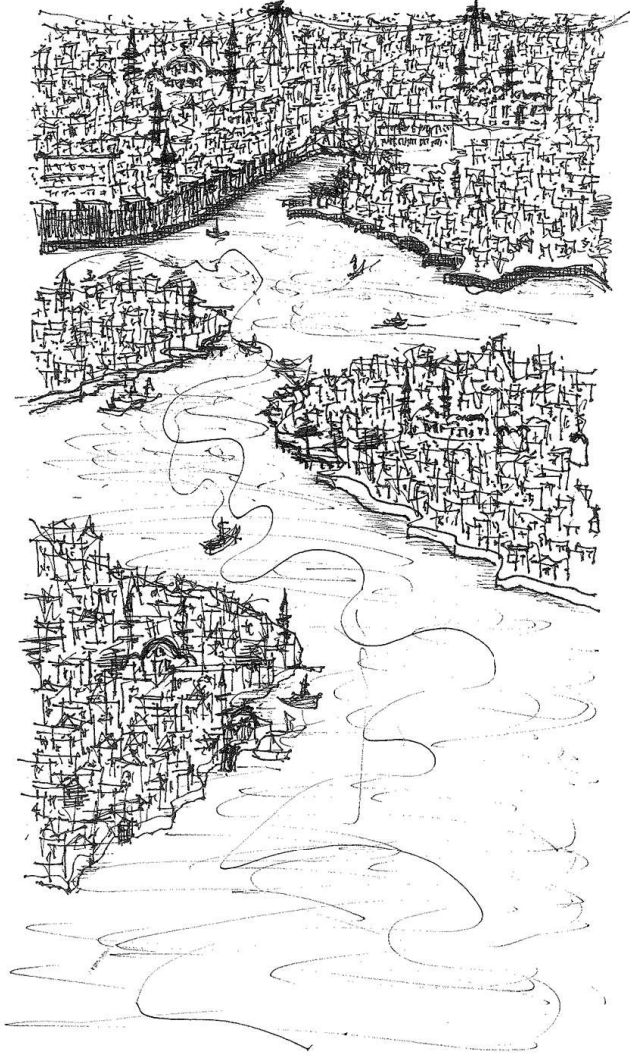
* Zulla Çizimi

Karkas: Bir yapının taşıyıcı öğelerinin tümüne verilen isim, iskelet.

* Süleymaniye Camii Filayağı

Mansart Çatısı: Her yüzünde değişik eğimli iki dam yüzeyi bulunan bir çeşit kırma çatı.

İZÜ
MİMARLIK VE SANAT
KULUBU

Bu dergi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi
Mimarlık ve Sanat Kulübü
yayındır.